

Joachim Roman B a r OFMConv. Poradnik kanonicznego prawa zakonnego. Warszawa 1986 ss. 159. Akademia Teologii Katolickiej

Autorem "Poradnika" jest długoletni profesor Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, który napisał znany i ceniony podręcznik prawa zakonnego /przed promulgacją KPK 1983 doczekał się on trzech wydań/, a wspólnie z J. Kałowskim opracował: "Prawo instytutów życia konsekrowanego", będące komentarzem do prawa zakonnego KPK 1983; jest on nadto autorem licznych artykułów z dziedziny prawa zakonnego, zasłużonym dla upowszechniania i stosowania tegoż prawa w Polsce. Poradnik jest przeznaczony głównie - jak sam Autor zaznacza we "Wstępie" - "na użytek zakonów i kapłanów pracujących w domach zakonnych w charakterze kapelanów, spowiedników, wykładowców i doradców".

Na "Poradnik", stanowiący swego rodzaju mały słownik prawa zakonnego, składają się: Wstęp, Wykaz skrótów, 185 haseł opracowanych w porządku alfabetycznym + 25 odsyłaczy do nich i Spis treści. Całość zredagowana jest w formie bardzo przystępnej, bez aparatu naukowego. W "Poradniku" omówione zostały jedynie tematy z prawa zakonnego sensu stricto,

tj. z prawa o instytutach zakonnych, z pominięciem treści prawnych odnoszących się do instytutów świeckich i stowarzyszeń życia apostołskiego.

W hasłach zawartych w "Poradniku" autor omówił podstawowe problemy prawa zakonnego. Jak w każdym tego rodzaju opracowaniu, zarówno dobór haseł, jak również ich układ merytoryczny i systematyczny zależą od uznania piszącego i z natury rzeczy mają charakter subiektywnej oceny znaczenia poszczególnych problemów. W wypadku recenzowanej książki trzeba przyznać, że długoletnia praca naukowa oraz bogate doświadczenie praktyczne pozwoliły autorowi dokonać stosunkowo dobrego doboru haseł-problemów, wymagających bliższego wyjaśnienia, oraz odpowiednio wyważyć objętość i treściowy zakres przedstawionych haseł. Stąd też niektórym poświęca on, zupełnie słusznie, więcej uwagi, innym mniej. Spośród omówionych szerzej wypada przykładowo wymienić następujące hasła: "Apostolstwo", "Czystość", "Dom zakonny", "Ekskluacja", "Juniorat", "Klauzura", "Konstytucje", "Kościół", "Nowicjat", "Obrzęd profesji", "Posłuszeństwo", "Przełożeni", "Ubóstwo", "Wydalenie", "Życie wspólne".

Pod względem merytorycznym nie zawsze udało się o. Barowi dobrać odpowiednio sformułowane hasło do omówionej treści, np. "Unowocześnienie prawa zakonnego" /s. 39/, "Przyjęcie ponowne" /s. 104/. Poza tym czytelnicy znający podręcznik autora: "Prawo zakonne po Soborze Watykańskim II", z łatwością dostrzegają, iż szerzej omówił on niektóre hasła według KPK 1917 i prawa posoborowego, natomiast mniej wnikliwie przedstawił aktualne kwestie. Na przykład pod hasłem "Autonomia zakonów" /s. 12/, będącej w KPK 1983 fundamentalnym prawem wszystkich instytutów życia konsekrowanego, znajdujemy jedynie treść kan. 586, bez jakiegokolwiek komentarza; przy "Eucharystii" /s. 26/ nie znajdujemy żadnej uwagi na temat możliwości dokonania wystawienia i repozycji Najświętszego Sakramentu przez siostrę zakonną, jeśli zostanie wyznaczona do tego przez ordynariusza miejsca /por. kan. 943/, co przy dzisiejszych trudnościach personalnych /brak stałych kapłanów w licznych żeńskich domach zakonnych/ wydaje się informacją potrzebną i praktyczną. Podobnie ma się rzecz z głoszeniem rekolekcji. Rozumienie rozwija się poprzez interpretację. Dlatego też sądzę, że temu, co stanowi novum w aktualnie obowiązującym Kodeksie, należało poświęcić więcej uwagi

i pod względem teoretycznym, i praktycznym, zgodnie zresztą z celem "Poradnika" oraz dokładniej zinterpretować. Ponadto w niektórych sprawach autor bez wystarczającego uzasadnienia utrzymuje dawne podziały oraz podporządkowuje im treść nowego prawa. Czytelnikowi mniej obeznanemu z nowym Kodeksem może to sugerować takie właśnie współczesne uregulowanie danej kwestii. Dotyczy to np. hasła "Przeszkody kanoniczne do nowicjatu", które o. Bar nadal dzieli na wzbraniające /powołuje się przy tym na kan. 644/ oraz unieważniające /s. 101-103/; podobnie wyróżnia warunki ważnej i godziwej profesji zakonnej /s. 88-90/. KPK 1983 nie daje podstaw normatywnych do dokonywania takich podziałów.

Z punktu widzenia systematyki podział organicznie jednolitej materii prawnej na różne hasła budzi czasem zastrzeżenia i nie wynika logicznie z żadnego kryterium formalno-prawnego. Na przykład "Niedopuszczenie do następnej profesji" /s. 53-54/ należy formalnie i treściowo do kwestii związanych z profesją, tworzenie odrębnego hasła nie wydaje się więc celowe. Podobnie jest np. z hasłem "Dążenie do doskonałości" /s. 17/, podczas gdy samo pojęcie doskonałości w ogóle zostało pominięte i ograniczone do odsyłacza /s. 22/. W innym wypadku autor całość kwestii związanych z daną sprawą omawia, i jak sądzę słusznie, w jednym hasle, np. "Dom zakonny" /s. 18-22/. Wolno przeto przypuszczać, iż formalno-prawna koncepcja opracowania haseł nie zawsze była dla autora dość jasna i precyzyjna, a nie wyrażone obawy o zbytnią obszerność niektórych haseł - nieuzasadnione. Z pozycji czytelnika lepiej bowiem zapoznać się od razu z całością problematyki danego zagadnienia. Wprawdzie niewielka objętość "Poradnika" nie utrudnia specjalnie odszukania interesującej go kwestii, ale sztuczny podział jednolitej materii prawnej nie ułatwia jej kompleksowego poznania.

Mimo powyższych uwag krytycznych i zastrzeżeń trzeba docenić kolejny wkład o. Bara do lepszego poznania prawa zakonnego. Uwzględniając założenia przyjęte we "Wstępie", szczególnie dotyczące przypuszczalnych czytelników, trzeba podkreślić, że "Poradnik" jest publikacją pożyteczną i dobrze spełnia rolę informatora w przedmiocie podstawowych zagadnień z prawa zakonnego. U czytelników może również wzbudzić większe zainteresowanie tą interesującą dziedziną prawa.

a w konsekwencji skłonić ich do studium opracowań bardziej szczegółowych.

Bronisław Wenanty Zubert OFM